

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خُطْبَةُ الْجُمُعَةِ لِتَارِيخِ ١/٤/٢٠٢٢ الموافق ٢٩ شعبان ١٤٤٣ هـ

ثُبُوتُ شَهْرِ رَمَضَانَ الْمُبَارَكِ

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَهْدِيهِ وَنَشْكُرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَلَا مِثْلَ وَلَا شَبِيهَ وَلَا ضِدَّ وَلَا نِدَّ لَهُ. وَأَشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنَا وَحَبِيبَنَا وَعَظِيمَنَا وَقَائِدَنَا وَقُرَّةَ أَعْيُنِنَا مُحَمَّدًا عَبْدَهُ وَرَسُولَهُ وَصَفِيَّهُ وَحَبِيبَهُ مَنْ بَعَثَهُ اللَّهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ هَادِيًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا بَلَّغَ الرِّسَالَةَ وَأَدَّى الْأَمَانَةَ وَنَصَحَ الْأُمَّةَ وَجَاهَدَ فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ فَجَزَاهُ اللَّهُ عَنَّا خَيْرَ مَا جَزَى نَبِيًّا مِنْ أَنْبِيَائِهِ. اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

أَمَّا بَعْدُ عِبَادَ اللَّهِ، فَإِنِّي أُوصِيكُمْ وَنَفْسِي بِتَقْوَى اللَّهِ الْعَلِيِّ الْقَدِيرِ الْقَائِلِ فِي مُحْكَمِ كِتَابِهِ ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾^١ الآية. وقال تعالى ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَرْكَعُوا وَسَجْدُوا وَعَابَدُوا رَبَّهُمْ وَأَفْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾^٢.

Après quoi, esclaves de Dieu, je vous recommande, ainsi qu'à moi-même, de faire preuve de piété à l'égard de Dieu العليّ القدير *Al-^Aliyy Al-Qadir*, Celui Qui dit dans Son Livre Honoré ce qui signifie : « **Ramadan est le mois dans lequel le Qur'an a été descendu en tant que guidée pour les gens et preuve claire de bonne guidée et de distinction**

^١ سورة البقرة/١٨٥.

^٢ سورة الحج/٧٧.

entre ce qui est bon et ce qui est mauvais, celui d'entre vous qui est résident en ce mois, qu'il le jeûne. » Et Dieu تعالى dit ce qui signifie : « Ô vous qui êtes croyants, inclinez-vous, prosternez-vous, adorez votre Seigneur et faites le bien, puissiez-vous réussir. » »

أَيُّهَا الْأَحِبَّةُ لَقَدْ اقْتَرَبْنَا مِنْ سَيِّدِ الشُّهُورِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ شَهْرِ الْبَرَكَاتِ وَالرِّضْوَانِ، شَهْرِ تَطْهِيرِ النَّفُوسِ مِنَ الشَّوَائِبِ وَالْأَدْرَانِ، شَهْرِ الْإِكْتِمَارِ مِنَ الْخَيْرَاتِ وَنَيْلِ الدَّرَجَاتِ وَالتَّرْوُدِ لِيَوْمِ الْمَعَادِ، شَهْرٌ أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ وَأَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ وَعَآخِرُهُ عِتْقٌ مِنَ النَّارِ.

Chers bien-aimés, nous nous approchons du maître des mois, du mois de رمضان *Ramadan*, le mois des bénédictions et de l'agrément, le mois de la purification des âmes des souillures et de la rouille, le mois de la multiplication des bienfaits et de l'obtention des degrés, de l'approvisionnement pour le Jour de la résurrection, un mois dont le début est une miséricorde, le milieu un pardon et la fin un affranchissement du feu de l'enfer.

إِخْوَتِي رَمَضَانُ شَهْرُ الْإِطْعَامِ، شَهْرُ الْإِنْفَاقِ، شَهْرُ الْمُوَاسَاةِ، شَهْرُ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ، شَهْرُ الْعِبَادَةِ، شَهْرُ الْاِعْتِكَافِ فِي الْمَسَاجِدِ، وَلَيْسَ شَهْرُ الشُّحْمَةِ وَلَا شَهْرُ الْكَسَلِ وَلَا شَهْرُ التَّوَسُّعِ فِي الْمُسْتَلَذَّاتِ وَلَا شَهْرُ السَّهْرِ عَلَى مَا يُسَمَّى بِالْفَضَائِيَّاتِ، بَلْ هُوَ شَهْرُ الزُّهْدِ، وَالزُّهْدُ هُوَ قَطْعُ النَّفْسِ عَنِ اتِّبَاعِ الْمُسْتَلَذَّاتِ وَالْمُسْتَحْسَنَاتِ.

Mes frères, رمضان *Ramadan* est le mois du partage de la nourriture, c'est le mois des dépenses pour le bien, c'est le mois de la solidarité et de la compassion, c'est le mois de la récitation du قرآن *Qur'an*, c'est le mois de l'adoration, c'est le mois des retraites dans les mosquées. Ce n'est pas un mois d'indigestion... ni un mois de paresse... ni un mois d'étalement dans les plaisirs... ce n'est pas un mois de veillées à regarder les chaînes télévisées... C'est un mois d'ascèse, et l'ascèse c'est de priver son âme de suivre les choses qu'elle trouve délicieuses et les choses qu'elle apprécie.

فَصِيَامُ رَمَضَانَ عِبَادَةٌ عَظِيمَةٌ يَكْفِي فِي بَيَانِ فَضْلِهَا الْحَدِيثُ الْقُدْسِيُّ الَّذِي رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ "كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ فَهُوَ لَهُ إِلَّا الصَّوْمَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أُجْزِي بِهِ".
فهو مِنْ أَفْضَلِ الطَّاعَاتِ وَأَجَلِ الْقُرْبَاتِ وَأَحَدُ أَهَمِّ أُمُورِ الْإِسْلَامِ كَمَا جَاءَ فِي حَدِيثِ الرَّسُولِ الَّذِي رَوَاهُ الشَّيْخَانِ "بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ" أَحَدٌ وَعَدَّ مِنْهَا صَوْمَ رَمَضَانَ.

Le jeûne de رمضان *Ramadan* est une adoration éminente. Le *hadith qoudsiyy* rapporté par *Al-Boukhariyy* suffit pour indiquer son mérite ce qui signifie : **...le jeûne est fait pour Mon agrément et c'est Moi qui en multiplie la récompense.** »

Il s'agit d'un des meilleurs actes d'obéissance, une des œuvres les plus illustres pour gagner l'agrément de Dieu, l'un des sujets de l'Islam les plus importants, tout comme cela est parvenu dans le *hadith* du Messager صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ rapporté par les deux *Chaykh Al-Boukhariyy* et *Mousslim* ce qui signifie : « **L'Islam est fondé sur cinq principaux devoirs** » parmi lesquels il a compté le jeûne du mois de رمضان *Ramadan*.

ثُمَّ لَمَعْرِفَةِ ابْتِدَاءِ رَمَضَانَ وَأَنْتِهَائِهِ طَرِيقَةً وَأَحْكَامَ بَيْنَهَا رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ الَّذِي لَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ وَإِنَّمَا يَنْزِلُ عَلَيْهِ جِبْرِيلُ بِالسُّنَّةِ كَمَا يَنْزِلُ بِالْقُرْآنِ، وَمِنْهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ الْمُسْلِمُونَ هَذِهِ الطَّرِيقَةَ وَعَمِلُوا بِهَا مِنْ أَيَّامِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى أَيَّامِنَا هَذِهِ، وَهَذِهِ الطَّرِيقَةُ مَبْنِيَّةٌ عَلَى الْمُرَاقَبَةِ لِلْهَلَالِ بِالْعَيْنِ فِي الْمُدُنِ وَالْقُرَى وَالْبُلْدَاتِ،

Par ailleurs, pour connaître le début et la fin de رمضان *Ramadan*, il y a une méthode et des jugements que notre Seigneur تبارك وتعالى a indiqués par la bouche de Son prophète, lui qui n'a jamais parlé sous l'effet de passions, mais auprès de qui descendait جبريل *Jibril* عليه السلام avec la *Sounnah*, tout comme il descendait sur lui avec le قرآن *Qour'an*. Et c'est du Prophète صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ que les musulmans ont pris cette méthode et ils ont œuvré conformément à cette méthode depuis son époque صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ jusqu'à nos jours. Cette méthode est fondée sur l'observation du croissant lunaire à l'œil nu dans les villes, les villages et les campagnes.

يَعْرِفُ ذَلِكَ مَنْ عَاشَ فِي بِلَادِ الْمُسْلِمِينَ وَشَهِدَ عَادَاتِهِمْ مِنَ الْخُرُوجِ لِمُرَاقَبَةِ الْهَلَالِ وَتَجْمَعِ النَّاسِ فِي الْمَوَاضِعِ الَّتِي تَتَوَضَّحُ فِيهَا الرُّؤْيَةُ وَإِطْلَاقِ الْمَدَافِعِ أَوْ إِيقَادِ النَّيِّرَانِ عَلَى رُؤُوسِ الْجِبَالِ عِنْدَ ثُبُوتِ الرُّؤْيَةِ إِيدَانًا بِبَدَءِ الشَّهْرِ الشَّرِيفِ أَوْ حُلُولِ عِيدِ الْفِطْرِ الْمُبَارَكِ،

Tous ceux qui ont vécu dans les pays des musulmans le savent et ont été témoins de leur habitude de sortir pour observer le croissant, ils ont pu voir les gens se rassembler dans les endroits où l'observation est facile, puis tirer des coups de canon ou allumer les feux à la cime des montagnes quand l'observation a été confirmée, annonçant ainsi le début du mois honoré, ou l'arrivée de la fête de *Al-Fitr* bénie.

عَادَاتٌ جَمِيلَةٌ تَمْتَدُّ جُدُورُهَا إِلَى أَيَّامِ الصَّحَابَةِ الْكَرَامِ أَشْرَفَ عَلَيْهَا أَهْلُ الْعِلْمِ عَلَى مَرِّ الْأَزْمَانِ وَحَرِصَ عَلَى الْمُشَارَكَةِ فِيهَا أَهْلُ التَّفَقُّوِي وَالْفَضْلِ وَاسْتَقَرَّ أَمْرُهَا بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ فِي أَنْحَاءِ الْأَرْضِ.

Ce sont là de belles habitudes, dont les racines plongent jusqu'à l'époque des compagnons honorables. Ces habitudes ont été supervisées par les gens de science à travers les siècles, les gens de piété et de mérite ont veillé à y participer, et cette habitude s'est établie chez les musulmans dans toutes les contrées de la terre.

وَقَدْ نَصَّ عُلَمَاءُ الْمَذَاهِبِ الْأَرْبَعَةِ عَلَى أَنَّ الْأَصْلَ فِي تَحْدِيدِ أَوَّلِ رَمَضَانَ هُوَ التَّالِي يُرَاقَبُ
 الْهَيْلَالَ بَعْدَ غُرُوبِ شَمْسِ التَّاسِعِ وَالْعِشْرِينَ مِنْ شَعْبَانَ، فَإِنْ رُئِيَ الْهَيْلَالُ كَانَ الْيَوْمُ التَّالِي أَوَّلَ
 رَمَضَانَ، وَإِنْ لَمْ يَرِ الْهَيْلَالُ يَكُونُ الْيَوْمُ التَّالِي الثَّلَاثِينَ مِنْ شَعْبَانَ وَالَّذِي بَعْدَهُ هُوَ أَوَّلُ أَيَّامِ
 رَمَضَانَ، فَعَلَى ذَلِكَ دَرَجَ الْمُسْلِمُونَ فِي كُلِّ بِلَادِ الدُّنْيَا وَبِذَلِكَ أَفْتَى الْفُقَهَاءُ وَبَيَّنُّوا أَنَّ الْعُمْدَةَ
 عَلَى هَذَا وَأَنَّهُ لَا التَّفَاتَ إِلَى أَقْوَالِ الْحَسَابِ وَالْفَلَكَيِّينَ وَلَا عِبْرَةَ بِكَلَامِهِمْ لِتَحْدِيدِ ابْتِدَاءِ
 الصَّيَامِ أَوْ انْتِهَائِهِ،

Les savants des quatre écoles ont indiqué que la base pour déterminer le début de رمضان *Ramadan* est la suivante : on tente d'observer le croissant lunaire après le coucher du soleil du vingt-neuvième jour de *Cha^ban*. Si le croissant est vu, alors la journée qui vient est le premier jour de رمضان *Ramadan*. Et si le croissant n'est pas vu, alors le jour d'après est le trente de *Cha^ban* et celui qui le suit sera le premier jour de رمضان *Ramadan*. C'est ainsi que les musulmans ont toujours œuvré dans tous les pays de la terre. Et c'est selon cette méthode que les *faqih* ont donné les *fatwa*. Ils ont indiqué que l'on se base sur cela et que l'on n'accorde aucune considération à ceux qui utilisent les calculs, aux astronomes, et qu'il n'y a aucune considération à donner à leurs paroles pour déterminer le début et la fin du jeûne.

فَلَقَدْ قَالَ الْحَافِظُ النَّوَوِيُّ فِي كِتَابِهِ الْمَجْمُوعِ "وَمَنْ قَالَ بِحِسَابِ الْمَنَازِلِ فَقَوْلُهُ مَرْدُودٌ بِقَوْلِهِ صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الصَّحِيحَيْنِ "إِنَّا أُمَّةٌ أُمِّيَّةٌ لَا نَحْسُبُ وَلَا نَكْتُبُ الشَّهْرَ هَكَذَا وَهَكَذَا"
 الْحَدِيثُ أَهْ وَمَعْنَى قَوْلِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "لَا نَكْتُبُ وَلَا نَحْسُبُ" أَيَّ لَا نَعْتَمِدُ عَلَى الْكِتَابَةِ
 وَلَا عَلَى الْحِسَابِ لِمَعْرِفَةِ أَوَائِلِ الشُّهُورِ الْقَمَرِيَّةِ، وَقَوْلُهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ "الشَّهْرُ هَكَذَا
 وَهَكَذَا" يَعْنِي أَنَّ الْأَشْهُرَ الْقَمَرِيَّةَ إِمَّا تِسْعَةٌ وَعِشْرُونَ يَوْمًا وَإِمَّا ثَلَاثُونَ يَوْمًا، لَيْسَ فِيهَا ثَمَانٌ
 وَعِشْرُونَ وَلَا وَاحِدٌ وَثَلَاثُونَ.

Ainsi, le *Hafidh An-Nawawiyy* dans son livre *Al-Majmou^* a dit : « Si quelqu'un se base sur les calculs des périodes astronomiques, sa parole est rejetée par sa parole صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ dans les deux *Sahih* qui signifie que « nous sommes une communauté qui, ne se base pas sur l'écriture ni sur les calculs pour déterminer les débuts des mois lunaires », et sa parole عَلَيْهِ السَّلَامُ veut dire que « les mois lunaires sont soit de vingt-neuf jours soit de trente jours. » Il n'y a donc pas de mois à vingt-huit ou trente-et-un jours. »

وفي كتاب رَدِّ الْمُحْتَارِ عَلَى الدَّرِّ الْمُحْتَارِ لِابْنِ عَابِدِينَ الحَنْفِيِّ "ولا عِبْرَةٌ بِقَوْلِ الْمُؤَقَّتِينَ - أي في
 وَجُوبِ الصَّوْمِ عَلَى النَّاسِ - بَلْ فِي المِعْرَاجِ - وَهُوَ كِتَابٌ مَشْهُورٌ عِنْدَهُمْ - لا يُعْتَبَرُ قَوْلُهُمْ
 بِالِاجْتِمَاعِ" وفي كتابِ اِخْتِلَافِ العُلَمَاءِ لِابْنِ هُبَيْرَةَ "وَاتَّفَقُوا عَلَى أَنَّهُ لا اِعْتِبَارَ بِمَعْرِفَةِ الحِسَابِ
 فِي المَنَازِلِ فِي دُخُولِ وَقْتِ الصَّوْمِ عَلَى مَنْ عَرَفَ ذَلِكَ ولا عَلَى مَنْ لَمْ يَعْرِفْهُ وَأَنَّ ذَلِكَ إِنَّمَا يَجِبُ
 عَنِ رُؤْيَا أَوْ إِكْمَالِ عَدَدٍ" اهـ

Dans le livre *Raddou l-Mouhtari ^ala d-Dourri l-Moukhtar* de Ibnou ^Abidin le Hanafite, il a dit : « *Il n'y a aucune considération à donner à la parole de ceux qui font les calculs pour déclarer l'obligation de jeûner aux gens. Il figure même dans Al-Mi^raj, –qui est un livre connu chez eux– que leur parole n'est pas prise en considération selon l'Unanimité des savants* ». Et dans le livre '*Ikhtilafou l-^Oulama'* de Ibnou Houbayrah, il a dit : « *Ils se sont accordés à dire que l'on ne tient pas compte de la connaissance des calculs des périodes des astres pour le commencement du jeûne, que ce soit pour celui qui a cette connaissance tout comme pour celui qui ne l'a pas, et que ceci ne devient obligatoire que suite à l'observation ou à l'achèvement du décompte.* »

إِخْوَةَ الإِيمَانِ قَالَ اللهُ تَعَالَى ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا
 اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾^٣ وَقَدْ جَاءَ عَنِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ "لَا
 تَصُومُوا حَتَّى تَرَوْا الْهِلَالَ وَلَا تُفْطِرُوا حَتَّى تَرَوْهُ فَإِنْ غَمَّ عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا الْعِدَّةَ ثَلَاثِينَ" اهـ

Chers frères de foi, *Allah* تعالى dit ce qui signifie : « **Ce que le Messager vous a enseigné, attachez-vous-y, et ce qu'il vous a défendu de faire, abstenez-vous en, faites preuve de piété à l'égard de Dieu, certes Dieu est Celui Qui fait subir un dur châtement aux désobéissants.** » Or il est bien parvenu du Messager de Dieu صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ, qu'il a dit ce qui signifie : « **Ne jeûnez pas avant d'avoir vu le croissant lunaire et ne finissez pas le mois du jeûne avant d'avoir vu le croissant lunaire. Et si votre observation est gênée par des nuages, alors poursuivez le compte à trente jours.** »

^٣ سورة الحشر / ٧.

^٤ رواه مالك في الموطأ.

فَبَعْدَ كَلَامِ الصَّادِقِ الْمَصْدُوقِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَبَيَّنُ لِكُلِّ صَاحِبِ لُبٍّ أَنَّهُ لَا عِبْرَةَ بِكَلَامِ مَنْ يُرِيدُ مِتًّا أَنْ تَتْرَكَ هَذَا السَّبِيلَ وَأَنْ تَطْرَحَ طَرِيقَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنْ نَعْتَمِدَ عَلَى حِسَابَاتِ الْمُنْجِمِينَ لِتَحْدِيدِ أَوَّلِ الصَّوْمِ وَمَوْعِدِ عِيدِ الْفِطْرِ

Après la parole du Véridique, qui a reçu la révélation de vérité, صَلَّى اللهُ عليه وسلم, il s'avère que, pour toute personne dotée de raison, il n'y a aucune considération à apporter aux paroles de gens de notre époque qui veulent que nous délaissions cette voie, qui veulent que nous rejetions la méthode du Messenger de Dieu صَلَّى اللهُ عليه وسلم et que nous nous basions sur les calculs des trajectoires des astres pour déterminer le début du jeûne et la venue de *Id Al-Fitr*.

بَلْ مَا أوردَهُ هُوَ لَا الَّذِينَ قَالُوا بِالْإِعْتِمَادِ عَلَى الْحِسَابِ وَالْمُنْجِمِينَ بَاطِلٌ مُخَالَفٌ لِمَا عَلَيْهِ فَقَهَاءُ الْمَذَاهِبِ الْأَرْبَعَةِ مَهْمًا قَالُوا وَمَهْمًا عَمَلُوا فَكَلَامُهُمْ عَكْسُ كَلَامِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَهُوَ كَالسَّرَابِ يَحْسَبُهُ الظَّمَانُ مَاءً فَإِذَا قَدِمَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا.

D'autant plus que ce qu'apportent ces gens-là, à savoir qu'il faudrait se baser sur les calculs des astronomes, est invalide et contraire à l'avis qu'ont eu les *faqih* des quatre écoles. Quoiqu'ils en disent et quelles que soient leurs justifications, leur parole est le contraire de la parole du Messenger de Dieu صَلَّى اللهُ عليه وسلم. Elle est telle un mirage que l'assoiffé prend pour une étendue d'eau, mais quand il y parvient, il ne trouve rien.

وَاعْلَمُوا أَيُّهَا الْأَحِبَّةُ أَنَّ الْفُقَهَاءَ اتَّفَقُوا عَلَى وُجُوبِ مُرَاقَبَةِ الْأَهْلَةِ لِكُلِّ شَهْرٍ إِذَا تَرَكَهُ كُلُّ أَهْلِ الْبَلَدِ أَتَمُّوا كُلَّهُمْ.

Sachez, mes bien-aimés, que les *faqih* sont d'avis concordant qu'il est obligatoire d'observer les croissants lunaires tous les mois, et que lorsque tous les gens d'une région délaissent l'observation, ils tombent tous dans le péché.

فَنَصِيحَتُنَا لِكُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَتَمَسَّكَ بِحَدِيثِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبِمَا قَالَهُ فَقَهَاءُ الْمَذَاهِبِ الْأَرْبَعَةِ الَّذِينَ أَجْمَعَتِ الْأُمَّةُ عَلَى عُلُوِّ شَأْنِهِمْ وَأَنْ يَدْرُسَ أَحْكَامَ الصِّيَامِ قَبْلَ دُخُولِ شَهْرِ رَمَضَانَ عَلَى إِنْسَانٍ جَمَعَ بَيْنَ الْمَعْرِفَةِ وَالْعَدَالَةِ وَتَلَقَّى هَذَا الْعِلْمَ عَنْ مِثْلِهِ وَهَكَذَا بِإِسْنَادٍ مُتَّصِلٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

Le conseil que nous adressons à tout musulman, c'est de s'attacher au *hadith* du Messenger de Dieu صَلَّى اللهُ عليه وسلم et à ce que les *faqih* des quatre écoles ont dit, les savants sur le haut degré desquels la communauté a été unanime. C'est aussi d'étudier les

jugements relatifs au jeûne avant le début du mois de رمضان *Ramadan*, auprès de quelqu'un qui possède à la fois la connaissance et le caractère d'être digne de confiance, et qui a lui-même reçu cette connaissance de ses semblables et ainsi de suite, par transmission ininterrompue jusqu'au Messager de Dieu صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

اللَّهُمَّ أَعِنَّا عَلَى الْقِيَامِ وَالصَّيَامِ وَصَلَةِ الْأَرْحَامِ بِجَاهِ مُحَمَّدٍ الْمُظَلَّلِ بِالْغَمَامِ.

Ô Dieu, aide-nous à veiller, à jeûner, à maintenir les liens avec nos proches parents par le degré de محمد *Mouhammad*, celui qu'un nuage, en permanence, abritait du soleil.

هَذَا وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِي وَلَكُمْ.

Ayant tenu mes propos, je demande que Dieu me pardonne ainsi qu'à vous-mêmes.

الخطبة الثانية

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنُسْتَهْدِيهِ وَنَشْكُرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَسَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ الْوَعْدِ الْأَمِينِ وَعَلَى إِخْوَانِهِ التَّيِّبِينَ وَالْمُرْسَلِينَ. وَرَضِيَ اللَّهُ عَنْ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ وَعَالِ الْبَيْتِ الطَّاهِرِينَ وَعَنِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ وَعَلِيٍّ وَعَنِ الْأَيْمَةِ الْمُهْتَدِينَ أَبِي حَنِيفَةَ وَمَالِكٍ وَالشَّافِعِيَّ وَأَحْمَدَ وَعَنِ الْأَوْلِيَاءِ وَالصَّالِحِينَ أَمَا بَعْدُ عِبَادَ اللَّهِ فَإِنِّي أَوْصِيكُمْ وَنَفْسِي بِتَقْوَى اللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ فَاتَّقُوهُ.

وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ أَمَرَكُمْ بِأَمْرٍ عَظِيمٍ، أَمَرَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَى نَبِيِّهِ الْكَرِيمِ فَقَالَ ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾^٥ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى عَالِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى عَالِ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى عَالِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى عَالِ سَيِّدِنَا إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مُجِيدٌ. يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ﴾^٦ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمَلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَرَى وَمَا هُمْ بِسُكَرَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٦﴾ اللَّهُمَّ إِنَّا دَعَوْنَاكَ

⁵ سورة الأحزاب/ ٥٦.

⁶ سورة الحج/ ١-٢.

فَاسْتَجِبْ لَنَا دُعَاءَنَا فَاعْفِرِ اللَّهُمَّ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
الْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ رَبَّنَا ءَاتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ اللَّهُمَّ
اجْعَلْنَا هُدَاةً مُهْتَدِينَ غَيْرَ ضَالِّينَ وَلَا مُضِلِّينَ اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِنَا وَعَامِنِ رَوْعَاتِنَا وَاكْفِنَا مَا
أَهَمَّنَا وَقِنَا شَرَّ مَا نَتَخَوَّفُ اللَّهُمَّ اجْزِ الشَّيْخَ عَبْدَ اللَّهِ الْهَرِيرِيَّ رَحِمَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ عَنَّا خَيْرًا. عِبَادَ
اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ،
يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ. اذْكُرُوا اللَّهَ الْعَظِيمَ يَثْبُتْكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ يَزِدْكُمْ، وَاسْتَغْفِرْ لَهُ يَغْفِرْ
لَكُمْ وَاتَّقُواهُ يَجْعَلَ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مَخْرَجًا، وَأَقِمِ الصَّلَاةَ.